

КОМИСИЯ ЗА ЗАЩИТА
ОТ ДИСКРИМИНАЦИЯ

COMMISSION FOR
PROTECTION AGAINST
DISCRIMINATION

ДОКЛАД

**ЗА ДЕЙНОСТТА НА СЪВЕТА ЗА НАБЛЮДЕНИЕ ПО ЗАКОНА
ЗА ХОРАТА С УВРЕЖДЕНИЯ ЗА 2025 г.**

Приет с Решение на Съвета по ЗХУ от 21.05.2026 г.

Комисия за защита от дискриминация

София

2026 г.

СЪДЪРЖАНИЕ

I. УВОД.....	5
СЪСТАВ НА СЪВЕТА ЗА НАБЛЮДЕНИЕ ПРЕЗ 2025 Г.	7
II. ПРОГРАМА ЗА ДЕЙНОСТТА НА СЪВЕТА ЗА НАБЛЮДЕНИЕ ЗА 2025 Г.	11
III. ЗАСЕДАНИЯ НА СЪВЕТА ПРЕЗ 2025 Г. :.....	18
Първо заседание на Съвета за наблюдение за 2025 г.....	18
Второ заседание на Съвета за наблюдение за 2025 г.....	19
Трето заседание на Съвета за наблюдение за 2025 г.....	20
Четвърто заседание на Съвета за наблюдение за 2025 г.	23
IV. ПИСМА И ПРЕПОРЪКИ	25
1. Становища и препоръки от първо заседание на Съвета за 2025 г.	25
2. Становища и препоръки от второ и трето заседание на Съвета за 2025 г.	35
3. Становища и препоръки от четвърто заседание на Съвета за 2025 г.	42
V. ЗАКЛЮЧЕНИЕ	51
VI. ПРИЛОЖЕНИЯ	53

I. УВОД

Настоящият доклад е изготвен в изпълнение на чл. 16, ал. 2 от ЗХУ и се представя за сведение в Народното събрание.

Съветът за наблюдение е създаден и функционира в изпълнение на изискванията на Закона за хората с увреждания (ЗХУ) в сила от 1 януари 2019 г. С цел наблюдение на прилагането на Конвенцията за правата на хората с увреждания.

Съгласно чл. 11, ал. 2 от ЗХУ Съветът за наблюдение осъществява дейността си при спазване на следните принципи:

1. защита и гарантиране на правата на хората с увреждания;
2. независимост и публичност;
3. сътрудничество и взаимодействие с държавните и местните органи и с гражданското общество.

Съгласно изискванията на чл. 12 от ЗХУ Съветът за наблюдение се състои от 9 членове - двама представители, определени от омбудсмана на Република България, двама представители, определени от председателя на Комисията за защита от дискриминация (КЗД), четирима представители на организациите на и за хората с увреждания, определени от тях, и един представител на академичната общност, определен от Българската академия на науките.

Организациите на и за хората с увреждания определят своите представители по ред, определен с правилника за прилагането на закона.

Дейността на Съвета за наблюдение се администрира чрез администрацията на омбудсмана на Република България и на Комисията за защита от дискриминация на ротационен принцип за срок две години.

Мандатът на Съвета е 4 години, като съгласно ЗХУ членовете на Съвета не получават възнаграждение за участието си в него.

Съветът за наблюдение се представлява от председател и заместник-председател.

Председател на Съвета за наблюдение е представител на институцията, която администрира дейността на Съвета за наблюдение.

Заместник-председател на Съвета за наблюдение е представител на организациите на и за хората с увреждания, избран от тях, на ротационен принцип за срок една година.

В заседанията на Съвета за наблюдение могат да бъдат поканени и представители на други институции, организации, независими експерти, работодатели, синдикати и други.

СЪСТАВ НА СЪВЕТА ЗА НАБЛЮДЕНИЕ ПРЕЗ 2025 Г.

До месец май 2025 г. Съветът функционира в следния състав:

Председател на Съвета:

1. -

Заместник - председател на Съвета и член, определен от организациите на и за хората с увреждания:

2. Инж. Светослав Чернев

Членове:

Определени от Комисията за защита от дискриминация:

доц. Ана Джумалиева – председател на КЗД

проф. Баки Хюсеинов – заместник-председател на КЗД

Заместници на титулярите:

г-жа Златина Дукова – член на КЗД

г-н Петър Кичашки – член на КЗД

Определени от омбудсмана:

Заместници на титулярите:

д-р Ева Жечева – директор на дирекция „Права на детето“ към омбудсмана

д-р Иван Дечев – директор на дирекция „Права на хората с увреждания и дискриминация“ към омбудсмана.

Представител на академичната общност, определен от Българската академия на науките, е:

проф. д-р Стоян Ставру

Определени от организациите на и за хората с увреждания:

г-жа Мария Кръстева

г-жа Антоанета Пенева

г-жа Ани Андонова

Секретари на Съвета:

1. д-р Иван Дечев – директор на дирекция „Права на хората с увреждания и дискриминация“ към омбудсмана.

2. г-жа Грета Савчева – главен експерт към дирекция „Права на хората с увреждания и дискриминация“ към омбудсмана

През месец октомври 2025 г. председателството на Съвета за наблюдение е поето от Комисията за защита от дискриминация и Съветът за наблюдение по ЗХУ е в следния състав:

Председател на Съвета:

г-жа Елка Божова – председател на КЗД

Заместник - председател на Съвета и член, определен от организациите на и за хората с увреждания:

г-жа Антоанета Пенева

Членове:

Определени от Комисията за защита от дискриминация:

г-жа Елена Чернева – Маркова – заместник- председател на КЗД

Заместници на титулярите:

проф. д-р Бойка Чернева – член на КЗД

д-р Иван Дечев – директор на дирекция „СПАП“

Определени от омбудсмана:

г-жа Велислава Делчева – омбудсман на Република България

г-жа Мария Филипова – заместник-омбудсман на Република България

Заместници на титулярите:

д-р Ева Жечева – директор на дирекция „Права на детето“ към омбудсмана

г-жа Мая Василева – директор на дирекция „Права на хората с увреждания и дискриминация“ към омбудсмана

Представител на академичната общност, определен от Българската академия на науките, е:

Проф. д-р Стоян Ставру

Определени от организациите на и за хората с увреждания:

г-жа Мария Кръстева

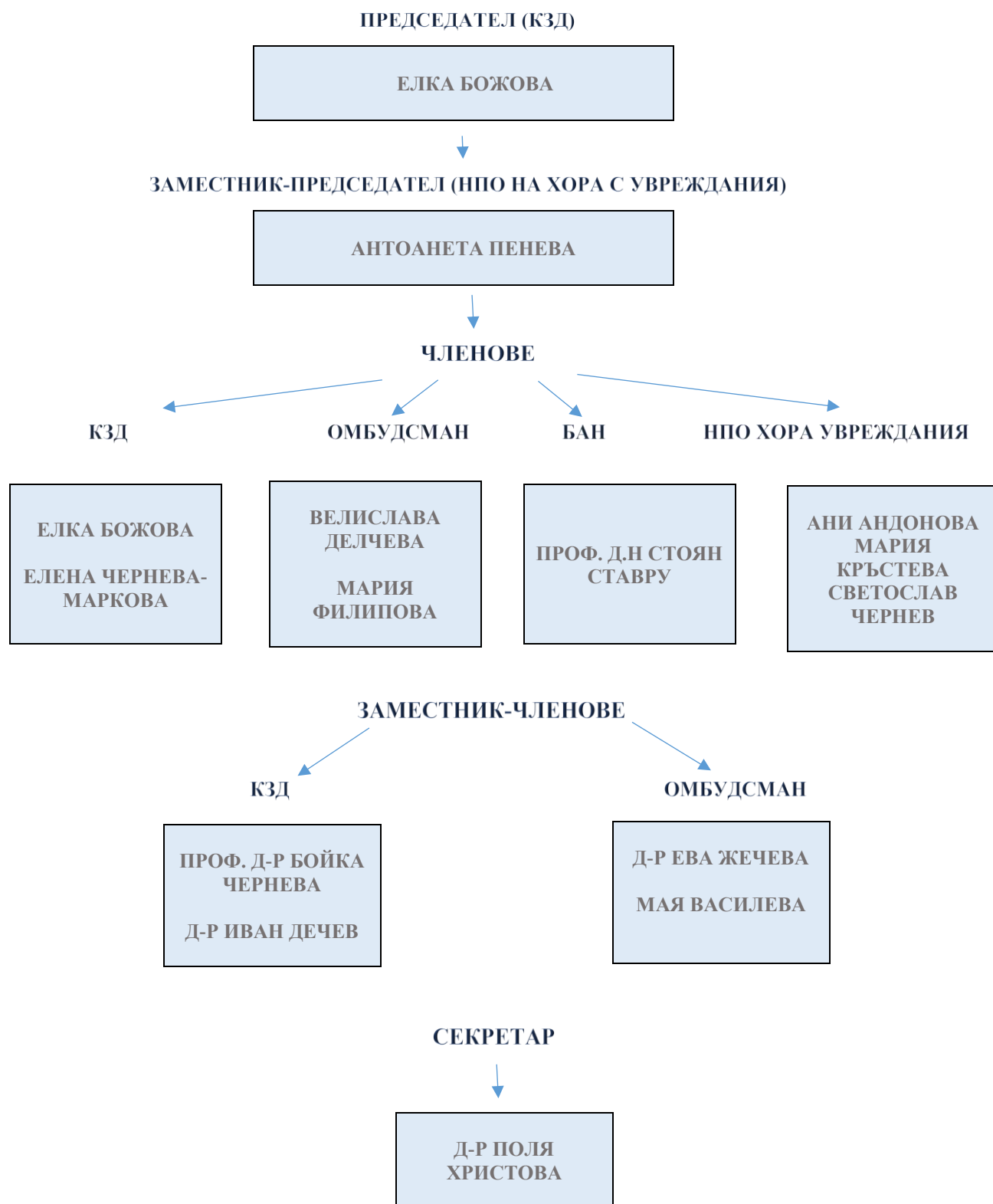
г-жа Антоанета Пенева

г-жа Ани Андонова

Секретар на Съвета:

д-р Поля Христова – държавен експерт в отдел „АПМС“ на КЗД.

Графична структура на Съвета

II. ПРОГРАМА ЗА ДЕЙНОСТТА НА СЪВЕТА ЗА НАБЛЮДЕНИЕ ЗА 2025 г.

Съгласно чл. 16, ал. 1 от Закона за хората с увреждания Съветът за наблюдение работи въз основа на приета от него годишна програма. Освен като инструмент за планиране, програмата цели да внесе и предвидимост в работата на Съвета, което ще допринесе и за спазването на принципа на публичност в неговата дейност.

Както през предходните години, така и в програмата за 2025 г. са включени дейности по основните функции на Съвета като независим орган за мониторинг съгласно чл. 33, ал. 2 от Конвенцията на ООН за правата на хората с увреждания /КПХУ/ – защита, насърчаване и наблюдение на изпълнението на правата по КПХУ:

I. Защита, насърчаване и мониторинг на изпълнението на предвидените в КПХУ права на хората с увреждания

1. Защита правата на хората с увреждания.

1.1. Факултативен протокол към КПХУ

Дейности на Съвета – препоръки до ръководителите на отговорните органи за ратифициране на Факултативния протокол

Отговорни членове – всички членове на Съвета

Участващи членове – всички членове на Съвета

Срок: до декември 2025 г.

1.2. Медицинска експертиза

Проблеми – експертните решения от органите на медицинската експертиза са универсален ключ към различни социални придобивки. Налице са забавяния в сроковете за произнасяне на органите на медицинската експертиза; невъзможност за ползване на съществени социални права в резултат от забавянията и по време на обжалванията на експертните решения; липса на индивидуален подход.

Дейности на Съвета – препоръки за разрешение на проблемите в действащото законодателство и в практиката на органите на медицинската експертиза;

Отговорни членове – всички членове

Участващи членове – всички

Срок: препоръки – декември 2025; относно участие в раб. групи и форуми – без определен срок

1.3. Медицински изделия, помощни средства и съоръжения

Проблеми – неадекватните лимитни стойности, до които се финансират медицинските изделия, помощните средства и съоръжения в извънболничната и болничната медицинска помощ; проблеми с тяхното качество и експлоатационен срок; проблеми с липсата на подходящо актуализиране на спецификациите за помощни средства, приспособления, съоръжения и медицински изделия за хора с увреждания.

Проблеми – забавянето при реализирането на проект „Предоставяне на помощни средства за хората с трайни увреждания“ по Националния план за възстановяване и устойчивост на Република България, финансиран по Механизма за възстановяване и устойчивост на Европейския съюз.

През последните 10 години е налице ускорено развитие на технологиите и използване на нови материали при създаване на съвременните помощни средства, съоръжения и медицински изделия. Българската държава драстично изостава в обновяването и обогатяването на асортиментната гама на подобни изделия предоставяни като държавна подкрепа в процеса на социално приобщаване на хората с увреждания. Необходимо е политиката на НЗОК в областта на помощните средства, приспособления, съоръжения и медицински изделия да бъде генерално преосмислена, тъй като запазването на здравето на хората с увреждания и компенсация на техните дефицити чрез предоставяне на съвременни технологични изделия води до тяхната пълноценна ресоциализация и увеличаване на шансовете им за трудова заетост.

Дейности на Съвета – препоръки за разрешение на проблемите;

Отговорни членове – всички членове

Участващи членове – всички

Срок: препоръки – декември 2025

1.4. Карти за преференциално паркиране

Проблеми – неправомерно ограничаване на обхвата на правоимащите за издаване на картите за преференциално паркиране по чл. 99а от Закона за движението по пътищата по чл. 99а от Закона за движението по пътищата чрез въвеждане от общинските съвети в страната на допълнителни критерии. По този начин се възпрепятстват значителна част от хората с увреждания в страната да упражняват международно признато право. Не са въведени и единни критерии по отношение възможностите за паркиране на леките автомобили пред дома на заинтересованите граждани, както и не е създаден единен регистър на издадените и валидни карти.

Дейности на Съвета – препоръки за разрешение на проблемите в действащото законодателство;

Отговорни членове – всички членове

Участващи членове – всички

Срок: препоръки – декември 2025

1.5. Приобщаващо образование

Проблеми – ограничен достъп на децата с увреждания до подходящо образование, в т.ч. поради липса на достъпна среда за деца със сензорни, физически и ментални увреждания, което е важно условие за качествено образование.

Дейности на Съвета – препоръки за разрешение на проблемите, в т.ч. да бъдат взети мерки за картотекиране на училищата и детските градини с улеснен достъп; създаване и поддържане на толерантна среда в училища и детски градини, чрез съвместни дейности и проекти между родители, учители и ученици.

Отговорни членове – всички членове

Участващи членове – всички

Срок: препоръки – декември 2025

1.6. Спорт

Проблеми – липса на Национална стратегия за спорта, която да включва мерки за насърчаване на спорта сред хората с увреждания; неосигуряване на целево финансиране за адаптиране на спортни бази, закупуване на оборудване и обучение на треньори за работа с хора с увреждания; прилагането на ограничаващата практика за освобождаване на ученици с увреждания от часовете по физическо възпитание и спорт без осигуряване на алтернативни адаптирани спортни занимания.

Дейности на Съвета – препоръки за разрешение на проблемите; организиране и провеждане на обсъждания с представителите на организации на и за хората с увреждания, които работят по темата, както и с представители на отговорните органи.

Отговорни членове – всички членове

Участващи членове – всички

Срок: препоръки – декември 2025

1.7. Заетост

Проблеми – липса на достатъчно мерки за подпомагане трудовата заетост на хората с увреждания; недостатъчно финансиране на Национална програма „Заетост и обучение на хора с трайни увреждания“; съществуващите предразсъдъци и липса на информация относно възможностите на хората с увреждания сред работодателите.

Дейности на Съвета – препоръки за разрешение на проблемите; организиране и провеждане на обсъждания с представителите на организации на и за хората с увреждания, които работят по темата, както и с представители на отговорните органи.

Отговорни членове – всички членове

Участващи членове – всички

Срок: препоръки – декември 2025

2. Популяризиране и насърчаване на правата по КПХУ.

2.1. Отбелязване на 3 декември

Дейности – организиране на дискусии и събития по въпросите на хората с увреждания с поканени представители на хората с увреждания

Срок: 3 декември 2025 г.

Отговорни членове – всички членове на Съвета

Участващи членове – всички членове на Съвета

Необходими ресурси: зала, подготвени реч и кратки презентации за Съвета, покани, информационни материали

2.2. Тематични събития във връзка с правата на хората с увреждания

Дейности – обсъждане на възможности за провеждане на конференции и лекции във връзка с правата на хората с увреждания и затрудненията при упражняването им. Обсъждане на възможности за подготовка на електронни информационни материали за Конвенцията и нейните изисквания с цел повишаване на общественото съзнание относно правата на хора с увреждания и за изпълнение на чл. 8 от международния акт

Срок: септември 2025 г.

Отговорни членове – всички членове на Съвета

Участващи членове – всички членове на Съвета

2.3. Участия в различни работни групи и форуми

Дейности – популяризиране на Съвета и КПХУ чрез участия в работни групи и форуми на изпълнителната власт и представителите на гражданското общество.

Срок: до декември 2025 г.

Отговорни членове – всички членове на Съвета

Участващи членове – всички членове

3. Мониторинг на изпълнението на КПХУ.

3.1. Анализ на достъпността на обществено значими обекти/места

Дейности – Оценяване на архитектурната достъпност на някои обществено значими обекти

Срок: декември 2025

Отговорни членове – всички членове на Съвета

Участващи членове – КЗД, омбудсман и членове

Необходими ресурси: Ще са необходими командировъчни, в случай, че обектите са извън София; експерти, познаващи Наредба № РД02-20-2 на МРРБ, както и конкретни планове при използване на изработените от Съвета за наблюдение индикатори за осъществяване на мониторинг на архитектурната достъпност.

3.2. Текущо наблюдение на законодателна рамка и политики за хората с увреждания:

1. реформата в медицинската експертиза и експертизата на работоспособността;
2. реформиране на АХУ като Държавна агенция за хората с увреждания;
3. реформата в областта на социалните услуги и асистентската помощ, в т.ч. влизането в сила и прилагане на Националната карта на социалните услуги.

Срок: декември 2025

Отговорни членове – всички членове на Съвета

Участващи членове – всички членове

II. Организационен капацитет

Реализиране на организационна дейност и институционално укрепване:

Дейности – редовни заседания, извънредни и публични заседания, популяризиране на дейността на Съвета чрез участия в или организиране на обучителни семинари за държавни институции и представители на НПО, свързани с хората с увреждания, популяризиране по други начини - медии, печатни информационни материали, статии и др.; изграждане на капацитет - осигуряване на ресурси за провеждане на дейността по проучвания, проверки и др.; партньорски инициативи със

сходни институции: международна дейност, включване в европейски и др. мрежи на сходни институции.

Срок: януари 2025 – декември 2025 г.

Отговорни членове – всички членове на Съвета

Участващи членове: всички членове

III. ЗАСЕДАНИЯ НА СЪВЕТА ПРЕЗ 2025 Г. :

Във връзка с включените дейности в приетата годишна програма за 2025 г., през отчетната година са проведени четири заседания на Съвета за наблюдение – на 10.04.2025 г., 20.10.2025 г., 10.11.2025 г. и 03.12.2025 г.

Първо заседание на Съвета за наблюдение за 2025 г.

На първото заседание на 10 април 2025 г. в институцията на омбудсмана членовете на Съвета за наблюдение одобряват годишния доклад за 2024 г., в който са отразени всички предприети действия за изпълнение на функциите му по защита, наблюдение и популяризиране на Конвенцията за правата на хората с увреждания в България.

Докладът за 2024 г. включва изпратените становища до отговорните органи във връзка с проблемите в медицинската експертиза, с размера на пенсиите за инвалидност през периода на обжалване на експертните решения на ТЕЛК/НЕЛК, с предоставянето на медицински изделия и помощни средства, с достъпността на средата и с трудностите пред децата със специални образователни потребности и техните семейства.

Изведени са основните препоръки, като една от най-важните е да бъде ускорена процедурата по ратифициране на Факултативния протокол към Конвенцията за правата на хората с увреждания, чрез който да бъде предоставен допълнителен механизъм за защита на правата на хората с увреждания у нас.

На заседанието членовете обсъждат и Годишната програма на Съвета за 2025 г., и проекта от препоръки във връзка с трудностите на децата със специални

образователни потребности. Отбелязано е, че след провеждането на тематичното заседание по отношение достъпа до образованието на децата с увреждания изготвените препоръки са доразвити и допълнени на база установени тенденции – например намаляване на броя на децата със СОП в 11-ти и 12-ти клас. Посочена е и друга тенденция – децата променят формата на обучение, а след проведена среща с представители на сдружението „Спина Бифида и Хидроцефалия“, препоръките са допълнително развити с предложения в областта на спорта за тези деца. В препоръките са отразени и проблемите с достъпността на средата в учебните заведения, както и на учебното съдържание и учебните материали по отношение на децата с увредено зрение.

По време на дискусиата членовете на Съвета се обединяват около позицията, че е необходим цялостен анализ на приобщаващото образование.

Второ заседание на Съвета за наблюдение за 2025 г.

На второто заседание на Съвета за годината – 20 октомври 2025 г., председателството и администрирането на дейността Съвета е поето от КЗД.

При предаването на председателството от институцията на омбудсмана е представен доклад за дейността на Съвета за периода октомври 2023 г. – октомври 2025 г. с акценти както върху изпълнените препоръки на Съвета, така и върху проблемите, които не са намерили адекватно разрешение като – значителният брой необхванати деца с увреждания от системата на образованието; забавянето при извършването на медицинската експертиза и невъзможността нуждаещи се граждани да упражняват дълго време правата си като хора с увреждания; ограниченията в осигурителното законодателство, които не позволяват обжалвалите експертните си решения от ТЕЛК/НЕЛК да получат пенсия за инвалидност в справедлив размер и др.

Председателят на КЗД Елка Божова, в качеството си на нов председател на Съвета за наблюдение, представи приоритетите пред Съвета за следващите две години, като водещи са: осигуряване на адекватен достъп на хората с увреждания до подходящи медицински изделия и помощни средства; максимално скорошно и правилно изпълнение на задълженията от държавата за въвеждане на Европейските карти за хората с увреждания и спешно ратифициране на Факултативния протокол по Конвенцията за правата на хората с увреждания, което ще позволи на хората с увреждания директно да подават жалби за нарушения на правата си пред Комитета на ООН за правата на хората с увреждания.

От КЗД е поставен фокус и върху активното сътрудничество на Съвета за наблюдение с организациите на и за хората с увреждания и предприемане на действия по поставени от тях проблеми, свързани с правата на хората с увреждания, както и върху необходимостта от преглед на възможностите за предприемане на допълнителни действия по всички проблеми, по които не са изпълнени отправените от Съвета препоръки.

След гласуване Съветът единодушно подкрепи предложените приоритети.

Трето заседание на Съвета за наблюдение за 2025 г.

В периода от два месеца до края на отчетната година и под председателството на КЗД са организирани и проведени две нови заседания на Съвета за наблюдение – 10 ноември и 3 декември.

В дневния ред на заседанието на 10 ноември 2025 г. е включена темата, свързана с изпълнението на Решение № 6975 от 6.06.2024 г. по а.д. 1820/2024 г.

на ВАС от общините за отмяна на допълнителни критерии за издаване на преференциална карта за паркиране на хората с трайни увреждания по чл. 99а от Закона за движението по пътищата. По време на заседанието е акцентирано, че съдът е обявил за нищожна разпоредбата на чл. 91, т. 1 и 5 от Наредбата за организация на движението на Столична община, с което официално е признато, че въведените допълнителни критерии на Столичен общински съвет за издаване на преференциална карта за паркиране на хората с увреждания са не само ограничителни, но и са в пряко противоречие с чл. 99а от Закона за движение по пътищата.

В тази връзка, с цел да се изменят съответните разпоредби на общинските съвети и с оглед решението на съда, Съветът за наблюдение взема решение да изпрати общо становище по проблема във връзка с Решение 6975 от 6.06.2024 г. по а.д. 1820/2024 г. на ВАС до МРРБ, Министерство на транспорта и съобщенията, НСОРБ и МВР, в което да настоява да се предприемат действия от общините с оглед постановеното решение на ВАС и се съобразят с практиката на ВАС.

От Съвета е разгледан и въпросът за Европейската карта за хората с увреждания и Европейската карта за паркиране на хората с увреждания. Отбелязано е, че в Плана за действие 2025-2026 г. за изпълнение на Националната стратегия за хората с увреждания не са включени конкретни мерки по отношение ангажиментите на държавата за въвеждане на Европейските карти.

С цел гарантиране на международно признато право на хората с увреждания, Съветът взема решение да изпрати препоръка до Министерския съвет във връзка с необходимостта от приоритизиране въвеждането на Европейската карта за хората с увреждания и на европейската карта за паркиране на хората с увреждания и включването на действия в Плана на Националната

стратегия 2021-2030 г., както и започване на информационна кампания сред хората с увреждания и техните представителни организации за предстоящите промени с картите за паркиране.

Обсъдени са също така и нерешените проблеми в областта на медицинската експертиза и пенсиите за инвалидност на хората с увреждания, по отношение на които от Съвета за наблюдение са изпращани значителен брой препоръки.

В рамките на заседанието е обърнато внимание и на непрекъснатото удължаване на сроковете за ратифициране на Факултативния протокол към Конвенцията на ООН за правата на хората с увреждания. Взето е решение за изпращане на препоръка до министъра на труда и социалната политика за предоставяне на необходимата информация относно реализирането на процедурата.

В дневния ред са включени и затрудненията, които срещат хората с увреждания при издаването на медицинските свидетелства от Транспортните областни лекарски експертни комисии.

Дискутирани са действията на Съвета във връзка с 3-ти декември (Международния ден на хората с увреждания) и възможността да се проведе тематично заседание относно проблемите в областта на медицинските изделия и помощните средства. Взето е решение да бъдат поканени представители на неправителствени организации, които са експерти в областта и са пряко запознати с проблемите и с техните последици върху хората с увреждания. Уточнено е, че ще бъде обявено стартиране на кампанията на Съвета „Равен достъп на хората с увреждания до медицинските изделия“.

Фокус по време на заседанието е и Програмата за дейността на Съвета за наблюдение за 2026 г., като са отправени конкретни предложения от страна на членове на Съвета, свързани с изисквания относно фирмите, които осигуряват

медицински изделия и помощни средства, включващи гаранционни срокове и регистър за отчитане на ремонтите; достъпност на транспортната инфраструктура, приобщаващото образование на децата с увреждания и предизвикателствата при реализирането му.

Четвърто заседание на Съвета за наблюдение за 2025 г.

КЗД инициира провеждането на заседание на Съвета за наблюдение по повод 3-ти декември (Международния ден на хората с увреждания).

Основен акцент в заседанието е поставен върху провеждането на кампания за „Равен достъп до медицински изделия и помощни средства за хората с увреждания“ и ангажираността на мониторинговия орган по тези въпроси.

С цел извеждане на предизвикателствата пред хората с увреждания, както и на предложения за разрешаване на съществуващите въпроси, в заседанието участват представители на национални организации на и за хора с увреждания и на пациентски организации: г-жа Веска Събева – председател на „Асоциация на родители на деца с епилепсия“ и заместник-председател на Националния съвет на хората с увреждания към Министерски съвет; д-р Петя Стратиева – председател на „Ретина България“ и на сдружение „Редки болести България“; г-н Филип Димитров – председател на Национален център на хора с увреждания. Проведено е и обсъждане с г-н Васил Долапчиев – председател на Съюза на слепите в България, по отношение затрудненията пред хората със зрителни увреждания при достъпа им до медицински изделия, помощни средства и съоръжения.

Във връзка с проведеното заседание, Съветът за наблюдение взема решение като първа стъпка да бъдат обобщени поставените проблеми и предложените решения и да бъдат изпратени на вниманието на отговорните органи за изразяване на становища и за предприемане на действия за гарантиране на правата и интересите на нуждаещите се хора с увреждания.

По време на заседанието г-жа Мария Кръстева – член на Съвета за наблюдение от квотата на неправителствените организации и председател на Асоциация на родителите на деца с вреден слух, представи видеоклипа „Всички сърца бият еднакво“, изработен по проект финансиран от АХУ, с участието на деца и младежи с увреден слух.

IV. ПИСМА И ПРЕПОРЪКИ

В изпълнение на вменените функции по Конвенцията на ООН за правата на хората с увреждания и на взетите решения по време на проведените заседания, през 2025 г. Съветът за наблюдение изразява редица становища и отправя препоръки до отговорните органи. В писмата се настоява за предприемане на адекватни мерки за разрешаване на съществуващите проблеми и за гарантиране на правата на хората с увреждания в България.

Основните положения в становищата и препоръките могат да бъдат представени по следния начин:

1. Становища и препоръки от първо заседание на Съвета за 2025 г.

На 17.12.2024 г. е проведена експертна дискусия „Право на достъп до образование за децата със специални образователни потребности“ под формата на тематично заседание на Съвета за наблюдение, създаден съгласно чл. 11-16 от Закона за хората с увреждания /ЗХУ/. На дискусията са поканени експерти от отговорни органи, представители на неправителствени организации, родители на деца с увреждания и директори на училища.

Целта е да бъдат обсъдени настоящите трудности пред децата със специални образователни потребности (СОП) и техните семейства, както и за намиране на възможните решения.

Взето е решение за изпращане на становище от Съвета за наблюдение до ръководителите на отговорните органи, което да обединява направените предложения в търсене на решения на съществуващите проблеми в системата.

На 10.04.2025 г. се състоя заседание на Съвета за наблюдение, на което са обсъдени и одобрени изготвените следните препоръки след тематичното заседание на Съвета „Право на достъп до образование за децата със специални образователни потребности“ на 17.12.2024 г.

Общи политики:

- Извършване на цялостен анализ на приобщаващото образование. Насърчаваме извършване на анализ, който чрез извличане на качествени и количествени данни за настоящата ситуация, добрите практики, както и бариерите пред процеса на приобщаващото образование, да проследи цялостното приложение на приобщаващото образование в страната. Извършване на подобен анализ ще послужи за идентифициране на възможностите за внасяне на положителни промени в детските градини и училищата, но също така и за извеждане на практиките и нагласите, които препятстват достъпа на децата с увреждания и затруднения в развитието до качествено приобщаващо образование или водят до преждевременното им отпадане от образователната система.

- Създаване на единна, споделена Визия за приобщаващото образование. В процеса на приложение на приобщаващото образование и оказване на подкрепа на децата са въвлечени редица заинтересовани страни от правителствения и гражданския сектор, всеки със своята роля, визия и нагласи за качествено образование и грижи за децата със специални образователни потребности. За целта е важно да се изведе на преден план ролята на учителя като приобщаващ агент и интерпретатор на многообразието. Тази сложна нова компетентност е заложена в профила на приобщаващия учител, представен от Европейска агенция за специални потребности, на която България е член. Призоваваме към развиване на

устойчив процес за създаване на междуинституционален диалог, които да послужат за извеждане на основи за споделена и единна визия за качеството и развитието на приобщаващото образование. От първостепенна важност е възприемането на качествено приобщаващо образование като неизменна част от качествено предучилищно и училищно образование, както и въвеждане на измерители, които да го проследяват и подобряват. Предлага се създаване на възможност за широк диалог чрез работна група с представители на всички ангажирани институции и организации, обединени около формулирането на общи приоритети за развитието на приобщаващото образование и извеждане на ясни ориентири за взаимодействие и координация.

- Разработване на Пътна карта, която да структурира процеса на приложение на Визията за приобщаващото образование чрез извеждане на специфични цели и дейности, с конкретни и ясни стратегии за имплементиране и проследяване на резултатите.

- Да се развият политики за идентифициране и подкрепа на надарените ученици, като се акцентира върху тяхното развитие, наравно с учениците със СОП.

- Да се анализира начина, по който училищата прилагат нормативната уредба при съставяне на индивидуалните учебни планове на учениците в индивидуална форма на обучение и да се обмислят нормативни промени.

- Административната тежест, свързана с документация, трябва да бъде значително намалена, за да се освободи време и ресурси за смислена индивидуално насочена педагогическа дейност.

- *Интегриране на Възстановителният подход в системата на предучилищното и училищното образование – УНИЦЕФ България подкрепя МОН за създаване на позитивен климат в българските училища и превенция на агресията и тормоза чрез методиката на програма „Стъпки заедно” и интегриране на Възстановителния подход в образователната система. Методиката е част и от Националната програма на МОН „Без агресия за сигурна образователна среда”, като препоръчваме да има специални ментори, които следват подхода на възстановителните практики, имат необходимата компетентност и познават динамиката в училище.*

- *Насърчаваме регламентиране на Възстановителния подход и чрез Наредбата за приобщаващо образование, а дейностите, насочени за превенция на насилието и преодоляване на проблемното поведение да бъдат насочени към всички деца и ученици, а не само за конкретни деца и ученици с проблемно поведение. Възстановителният подход и като част от него възстановителната процедура са водещи методи при създаване на култура, основана на споделени правила и ценности в училищната общност, изграждане на сигурна училищна среда, превенция и интервенция на насилието и тормоза. Смятаме, че могат да се разположат като мярка в рамките на общата подкрепа, без санкция, а като интервенция, тъй като съществено допринасят за развитието на чувство на отговорност у децата за поправяне на нанесените щети. От съществено значение е да се разграничават дейностите за превенция на насилието и проблемното поведение, от интервенциите след извършване на конкретно нарушение.*

Образование за деца и ученици със СОП

- Осигуряване на възможности за най-ранно оценяване на индивидуалните потребности на децата - Стандартът за Приобщаващо образование следва да предвижда възможност оценяването на индивидуалните потребности на децата, особено за тези, за които има индикации, че са със затруднения в развитието (напр. децата, които ползват услуги за ранна детска интервенция), да се извършва възможно най-рано, дори преди записването им в образователната система. Във връзка с анализа от оценката на потребностите да се въведе супервизия на аналитичната и клиничната част на оценката.

- Да се премахнат съществуващи нормативни бариери пред включването на ученици в индивидуална форма на обучение в занимания по интереси.

- Да бъдат анализирани трудностите, пред които са изправени родителите при записване на децата в училище, за да се предприемат адекватни мерки, като по-възможност се използва анализа, изготвен от Ноу – Хау центъра за алтернативни грижи за деца към НБУ.

- Напредъкът на децата да се оценява и чрез практически наблюдения, реални резултати и професионална преценка, а не само по документи.

- Друг сериозен проблем пред децата със СОП, е насочването след 7 ми клас. Комисиите за насочване на ученици със СОП след 7- ми клас работят формално, по списъци, които не са актуализирани, те не се срещат с учениците, а ги изпращат в училища и специалности, каквито те преценят. По дефиниция се прави преценка на потребностите, личните интереси, мотивацията и възможностите на ученика за продължаване на обучението му в профил или в специалност от професия в изпълнение на чл. 142, ал. 1 от

Наредбата за приобщаващо образование и чл. 9, ал. 1 от Правилника за устройството и дейността на РЦПППО, но това е само по документи.

- Индивидуален подход към всяко дете трябва да бъде в основата на всяка политика и мярка. В ЦСОП обучението не е насочено към придобиване на умения за цял живот, вместо това учениците се обучават по адаптирани програми, съобразно задължителния материал за съответния клас. Следва да се преразгледа обучителния план в ЦСОП.

Финансов стандарт

- Основен елемент свързан с качеството на приобщаващото образование е изграждането на достъпна и приобщаваща среда, съобразена с индивидуалните потребности на децата и учениците. Друг важен елемент е предоставянето на целенасочена дейности от специалисти – психолози, логопеди и ресурсни учители, които да подкрепят детето в неговата социална среда в групата или класа, за да развива своите умения и потенциал заедно със своите връстници. Към момента възможностите за осигуряване на подкрепа от специалисти и обогатяването на физическата среда за целите на приобщаването в групите и класните стаи се предоставят основно през различни срочни проекти и програми.

- За да могат детските градини да подобряват средата си, да предоставят обща подкрепа от специалисти за всички деца, както и да включват в процеса помощник на учителя следва да се обмисли Стандарт за делегираните от държавата дейности, като се включи норматив за създаване на условия за приобщаваща среда в групата/класа.

- Чрез въвеждането му детските градини и училищата ще могат да изградят дългосрочна визия за приобщаващото образование в институцията, да подобряват средата, така че тя да бъде приобщаваща и съобразена с настоящите нужди на децата, както и да предоставят навременна подкрепа, основана на индивидуалните потребности на децата, особено за тези в риск или с риск от обучителни трудности.

- Трябва да се обърне внимание на ниския финансов стандарт за ЦСОП, като стандарт за ученик е 11 136 лв.

- Завишаване на стандартите, свързани с обучението на деца на ресурсно подпомагане и диференциране спрямо нуждите.

Координация и данни

- Да се подобри взаимодействието между ресорните министерства в областта на ранното детско развитие с цел навременно установяване и подкрепа на децата със СОП. Да бъде проследявано периодично изпълнението на приетия от МС Годишен план за насърчаване на ранното детско развитие.

- Да се анализират детайлно причините за рязък спад в обхвата на ученици със СОП в прогимназиална и гимназиална степен и да се набележат мерки за подобряването му, особено в областта на професионалното образование.

- Да се подобри механизма за събиране на данни за включването на деца и ученици със СОП в отделните модули на националните програми в областта на образованието с цел по-информирано приемане на нови мерки и политики.

Специалисти

- Разширяване на дейностите на центровете за подкрепа за личностно развитие и повишаването на тяхната ангажираност по отношение на неформалното учене, превенция на отпадането, социално-емоционалното учене, както и предоставяне на допълваща подкрепа за уязвими групи, като например децата бежанци. Да се гарантира с финансови и човешки ресурси предвиденото в Наредбата за приобщаващо образование назначаване на помощници на учителя в групи и паралелки с 3 и повече деца и ученици със СОП.

- Да се подсигури кадрово и финансово предоставянето на повече допълнителна подкрепа за децата и учениците със СОП. В тази връзка институцията на омбудсмана приветства идеите за диференциране на нормативите за ресурсно подпомагане с цел отчитане на по-големите нужди на деца и ученици с комплексни дефицити.

- При интегрирането на Възстановителния подход в системата на предучилищното и училищното образование е важно да се отчетат и нуждите, свързани с подкрепа за педагогическите специалисти при въвеждането и прилагането му чрез осъществяване на методическа подкрепа и супервизия.

- Да се регулира нормативно ролята и функциите на училищните психолози и балансиране на техните задачи.

- Да се осигурят материали и средства за работата на психолозите, вкл. за тестове, методики и за създаване на подходяща среда на работа. Сега тези средства зависят от субективното решение на директора.

Професионално обучение на деца със СОП

- Националната асоциация на ресурсните учители от няколко години изследва възможността за достъп на учениците със СОП до професионално обучение и образование, като отбелязват, че ситуацията е много тревожна. Само 1\3 от учениците със СОП в гимназиален етап, се обучават в професионални паралелки и само 40% от тях успяват да завършат втори гимназиален етап.

- Да се изгради механизъм за координация в действията на институциите и проследяване на качеството на профилираната и професионалната подготовка на учениците със СОП – от училищата до реализация на пазара на труда.

- Да се предприемат стъпки, за да се създават нови и да се използват ефективно съществуващи методологии за професионално обучение на деца и младежи със СОП, както и за обучение на ментори от бизнеса, който може да създава специални работни места за млади хора със специални нужди.

- Да се прецизира съотношението между академичната подготовка (която остава водеща) и придобиването на професионални умения и умения за независим живот.

- Да се създаде система за проследяване на съотношението между броя на децата и учениците със специални нужди и броя и вида на специалистите (ресурсни и такива по професиите), които отговарят на изискванията за допълнителната подкрепа. Независимо от общото увеличение на ресурсните специалисти, все още съществуват изключително големи трудности в осигуряването на екипи от специалисти, които в достатъчна степен да могат да посрещат нуждите на учениците, които има нужда от по-продължителна и системна допълнителна подкрепа, особено в гимназиален етап и в рамките на професионалната подготовка.

Достъпност

- Да се проучи достъпността на архитектурната среда и в общинските детски градини и училища, както и наличието на специализирани пространства като сензорни стаи и ерготерапевтични зали с цел изготвяне на бъдещи политики за подобряване на материалната база.

-Увеличаване на бюджета на Националната програма за достъпна образователна среда, така че тя да обхваща повече училища на година.

- По-справедливо разпределение на средствата между държавните и общинските училища, за да се намали финансовата тежест върху общините, особено по-малките.

- Да се предприемат действия относно достъпността на учебното съдържание. Това най-силно касае учениците със зрителни увреждания, защото за тях трябва да се приспособяват на Брайлов шрифт или уголемен шрифт учебниците, учебните помагала, тестовете. Тестовете и по-специално НВО, са голямо предизвикателство както за незрящите ученици, така и за училищния персонал, който трябва да осигури условия за провеждането им за незрящите ученици.

По принцип има някаква предвидена възможност двете училища за деца с нарушено зрение в София и Варна да служат като ресурсни центрове за интегрираните ученици. Но тези центрове не винаги имат капацитета да адаптират учебници и учебни помагала, които са различни за различните училища. Ако например учебник по История за 5 клас в едно училище е от дадени автори и издателство, за друго училище учебникът по История за 5 клас може да е от други автори и издателство.

- За децата с нарушено зрение има специфични проблеми, различни от останалите - достъпност на архитектурната среда, достъпност (на Брайл и уголемен шрифт) на учебните материали, специфичен подход в процеса на обучение и при изпитване, и др.

Спорт

- Преглед на практиката за освобождаване на ученици с увреждания от часовете по физическо възпитание и осигуряване на алтернативни адаптирани спортни занимания. Подготовка на учители и треньори.

От получения отговор се констатира, че от Министерството на образованието и науката са запознати с проблемите, по голяма част от тях се работи, но и към момента децата със специални образователни потребности и техните семейства продължават да срещат значителни затруднения.

2. Становища и препоръки от второ и трето заседание на Съвета за 2025 г.

Във връзка с проведените заседания на Съвета за наблюдение на 20.10.2025 г. и 10.11.2025 г. и поставените приоритети, е изпратено становище до министъра на труда и социалната политика във връзка с ратифицирането на Факултативния протокол към Конвенцията на ООН за правата на хората с увреждания.

В становището е напомнено, че Факултативният протокол е от огромно значение за хората с увреждания, тъй като им предоставя

възможност директно да се обърнат към Комитета за правата на хората с увреждания за защита на правата им.

Съветът отчита, че съгласно първия План на държавата за привеждане на нормативната уредба в съответствие с разпоредбите на Конвенцията за правата на хората с увреждания (2013 – 2014), протоколът следваше да бъде ратифициран още през 2014 г.

Процедурата беше отложена в следващия план на държавата (2015 – 2020) за 2020 г. С последния план – 2021 – 2026 г. Протоколът е предвидено да бъде ратифициран през 2026 г., но и в момента няма гаранции, че няма да бъдат предприети действия за ново отлагане.

Съветът за наблюдение обръща внимание, че предвид значението на акта, евентуалното ново отлагане на процедурата по неговата ратификация ще бъде сериозен проблем и следва да бъдат предприети действия за изпълнение на задълженията от държавата по Конвенцията.

Отправени са препоръки да бъде предоставена подробна информация относно взетите мерки до момента по отношение изпълнение на изискванията за ратифициране на Факултативния протокол, както и да бъде уточнено на какъв етап е процедурата по ратификацията, с оглед спазване на определения срок в актуалния План на държавата за привеждане на нормативната уредба в съответствие с разпоредбите на Конвенцията за правата на хората с увреждания.

Съгласно предоставената информация от Министерството на труда и социалната политика се работи активно по подготовка на

ратификацията на Факултативния протокол и за спазване на предвидените срокове.

Съветът за наблюдение изпрати становище до ръководителите на МРРБ, Министерство на транспорта и съобщенията, НСОРБ и МВР във връзка с влязло в сила Решение № 6975 от 6.06.2024 г. по ад. 1820/2024 г. на ВАС, с които е обявена за нищожна разпоредбата на чл. 91, т. 1 и 5 от Наредбата за организация на движението на Столична община. В становището Съветът обърна внимание, че от ВАС е официално признато, че въведените допълнителни критерии на Столичен общински съвет за издаване на преференциална карта за паркиране на хората с увреждания са не само ограничителни, но и са в пряко противоречие с чл. 99а от Закона за движение по пътищата,

Съветът напомня изразяваната многократно своя позиция, че без да притежават изрична законова делегация голям брой общински съвети по места, сред които и Столичният общински съвет, бяха въвели по тяхна преценка допълнителни критерии за издаване на картите за преференциално паркиране по чл. 99а от Закона за движението по пътищата (ЗДВП).

Тези критерии се явяваха в противоречие с чл. 99а от ЗДВП и възпрепятстваха хора с увреждания, които са с адресна регистрация в съответната община, да упражняват международно признато право.

След Решение № 6975 от 06.06.2024 г. по адм. дело № 1820/2024 г. Върховният административен съд (ВАС), с която е обявена за нищожна разпоредбата на чл. 91, т. 1-5 от Наредба за организацията на движението

на територията на Столична община, критериите не се прилагат от Столична община.

Предвид обстоятелството, че условията в чл. 91, т. 1-5 бяха използвани и включени в редица наредби, уреждащи преференциалното паркиране на хората с увреждания в страната, е от съществено значение да бъде обърнато внимание на всички общини в страната, че има влязло в сила решение на ВАС, с което ясно и категорично е уреден въпросът за прилагането на чл. 99а от ЗДВП и че те е задължително да съобразят практиките си по издаване на преференциалните карти за паркиране. Важно е да бъдат изменени и съответните разпоредби от общинските съвети във връзка с решението на съда.

С оглед широкия обхват на правото по чл. 99а от ЗДВП и изискванията на Конвенцията на ООН за правата на хората с увреждания и Хартата на основните права на ЕС и на основание чл. 14, т. 1 от Закона за хората с увреждания и чл. 21 от Правилника за дейността и организацията на работа на Съвета за наблюдение отпрати следните препоръки:

- да бъдат предприети максимално скорошни действия за привеждане на нормативната уредба и практиките по издаване на преференциални карти за паркиране по чл. 99а от ЗДВП в страната в съответствие с постановеното Решение № 6975 от 06.06.2024 г. по адм. дело № 1820/2024 г. на ВАС.

- да бъде осъществен необходимият контрол от компетентните органи за правилно изпълнение на разпоредбите на чл. 99а от ЗДВП и за гарантиране на правото на преференциално паркиране, без допускане на неравно третиране.

Съгласно предоставената информация, от Изпълнителна агенция „Автомобилна администрация“ е разработен проект на Наредба за специалните условия за движение, спиране, паркиране и престой на пътни превозни средства, управлявани от хора с увреждания или превозващи хора с увреждания. В проекта са отразени изискванията на чл. 99а от Закона за движението по пътищата и е изрично предвидено, че лицата, които ще имат право да ползват преференциална карта за паркиране, следва да отговарят на определението за „хора с трайни увреждания“ по смисъла на § 1, т. 2 от Допълнителната разпоредба на Закона за хората с увреждания. Към момента на изготвяне на настоящия отчет проектът на Наредба не е приет и не е обнародван в Държавен вестник.

Съветът за наблюдение се обърна към министър-председателя във връзка с приетите Директива (ЕС) 2024/2841 на Европейския парламент и на Съвета от 23 октомври 2024 г. за установяване на европейска карта за хора с увреждания и на европейската карта за паркиране за хора с увреждания и Директива (ЕС) 2024/2842 на Европейския парламент и на Съвета от 23 октомври 2024 г. за разширяване на приложното поле на Директива (ЕС) 2024/2841 по отношение на граждани на трети държави, законно пребиваващи в държава членка (Директивите).

Съветът за наблюдение акцентира върху значението на Директивите за хората с увреждания във връзка с изложеното:

- По силата на Директивите всички карти за преференциално паркиране в България, издадени на основание чл. 99а от Закона за движението по пътищата, следва да бъдат заменени от европейската карта за паркиране най-късно до 5 декември 2029 г. До тази дата е допустимо в държавите*

страни, в т.ч. и в България, да се ползват картите за паркиране по чл. 99а от ЗДВП, издадени преди 5 юни 2028 г. в съответствие с Препоръка 98/376/ЕО, и да имат същото действие на тяхна територия като европейската карта за паркиране за хора с увреждания.

- Чрез Директивите се предоставя право на притежателите на европейската карта за хората с увреждания при посещение или пътуване до държава членка, различна от тази, в която пребивават (при краткосрочен престой до три месеца), те да получават достъп до всякакви специални условия или преференциално третиране, предлагани по отношение на услугите, дейностите и съоръженията, посочени в член 2, параграф 1, при равни условия като предоставените на хората с увреждания, които притежават удостоверение за хора с увреждания, карта за хора с увреждания или друг официален документ, с който се признава статутът им на лица с увреждания или правото на ползване на специфични услуги поради увреждане в тази държава членка, когато такива официални документи съществуват.

- Предоставя се възможност на притежателите на европейска карта за паркиране за хора с увреждания при посещение или пътуване до държава членка, различна от тази, в която пребивават (при краткосрочен престой до три месеца), те да получават достъп до условия и съоръжения за паркиране, запазени за хора с увреждания, при равни условия като предвидените в тази държава членка за притежателите на карти за паркиране за хора с увреждания, издадени в тази държава членка.

Съветът за наблюдение констатира, че транспонирането на Директивите е на ранен етап, но е важно да бъде съобразено, че в Плана за действие за периода 2025-2026 г. за изпълнение на Националната стратегия

за хората с увреждания 2021-2030 г. не са включени европейската карта на хората с увреждания и европейската карта за паркиране на хората с увреждания и не са предвидени действия за въвеждането им в България.

Съветът счита, че са необходими адекватни мерки за приоритизиране транспонирането на Директивите, в т.ч. като бъдат изпълнени задълженията на държавата за информиране и активно включване на хората с увреждания и на техните представителни организации в процеса по разработването, прилагането и оценката на необходимите изменения в действащото законодателство във връзка с въвеждането на европейската карта за хора с увреждания и на европейската карта за паркиране за хора с увреждания.

Предвид изложеното и с оглед сериозното отражение на Директивите върху правата на хората с увреждания, на основание чл. 14, т. 1 от Закона за хората с увреждания и чл. 21 от Правилника за дейността и организацията на работа на Съвета за наблюдение, са отправени следните препоръки:

- да бъдат предприети действия за актуализиране на Плана за действие за периода 2025-2026 г. за изпълнение на Националната стратегия за хората с увреждания 2021-2030 г., като бъдат включени европейската карта на хората с увреждания и европейската карта за паркиране на хората с увреждания.

- да бъдат взети мерки за информиране и активно включване на хората с увреждания и на техните представителни организации в процеса по разработването, прилагането и оценката на необходимите изменения в действащото законодателство във връзка с въвеждането на европейската

карта за хора с увреждания и на европейската карта за паркиране за хора с увреждания.

Съгласно предоставената информация от Министерски съвет подкрепят позицията на Съвета за наблюдение и отправените от него препоръки за актуализиране на Плана за действие за периода 2025-2026 г. за изпълнение на Националната стратегия за хората с увреждания 2021-2030 г., като бъдат включени европейската карта на хората с увреждания и европейската карта за паркиране на хората с увреждания. Предвид изложеното, писмото на Съвета е препратено до министъра на труда социалната политика за изпълнение на препоръките на Съвета.

3. Становища и препоръки от четвърто заседание на Съвета за 2025 г.

Във връзка с проведеното на 3-ти декември 2025 г. тематично заседание относно проблемите с медицинските изделия, помощните средства и съоръженията за хората с увреждания по повод Международния ден на хората с увреждания и началото на кампанията на Съвета - „Равен достъп на хората с увреждания до медицински изделия“ е изпратено становище до Министерството на здравеопазването, Министерството на труда и социалната политика и НЗОК.

В становището са отразени поставените проблеми по време на заседанието на Съвета за наблюдение от 3-ти декември и предложените решения, неизпълнените до момента препоръки на Съвета за наблюдение от отговорните органи, и включените предизвикателства в Годишните програми за дейността на Съвета за 2025 г. и 2026 г.

Проблемите по отношение на медицинските изделия, помощните средства и съоръженията могат да бъдат обособени по следния начин:

1. Нормативната уредба, свързана с актуализиране на медицинските изделия и помощните средства

- *Липса на ясна, прозрачна и обективна методика за оценка и включване на нови медицински изделия, помощни средства и съоръжения по Наредба № 7 от 31 март 2021 г. за условията и реда за съставяне на списък на медицинските изделия по чл. 30а от Закона за медицинските изделия и за определяне на стойността, до която те се заплащат. Действащата към момента процедура изисква практически неизпълними от пациентски организации, граждани и медицински дружества условия за извършване на проучвания, събиране и предоставяне на статистически и аналитични данни:*

Съгласно чл. 56, ал. 6 във връзка с ал. 7 от Наредба № 7 „предложения за включване на нови групи, подгрупи по технически характеристики помощни средства, приспособления, съоръжения и медицински изделия и стойности, актуализиране на стойности на съществуващи групи, подгрупи по технически характеристики помощни средства, приспособления, съоръжения и медицински изделия, както и заличаване на съществуващи групи, подгрупи по технически характеристики помощни средства, приспособления, съоръжения и медицински изделия, се допускат за разглеждане от комисията по ал. 3, ако същите съдържат следната информация:

1. техническа характеристика на помощното средство, приспособлението, съоръжението и медицинското изделие;

2. прогнозен обем лица, които ще го използват, базиран на статистически данни;

3. предложена прогнозна стойност за заплащане от НЗОК, с посочена финансова обосновка и мотиви за нейното формиране;

4. медицински условия за предписване на помощното средство, приспособлението, съоръжението и медицинското изделие съгласно чл. 73, ал. 1 от Закона за хората с увреждания. “

По своя характер събирането на изискваната информация представляват държавна функция и не следва да бъде вменявана като задължение на гражданския сектор.

- Непрозрачен процес на вземане на решения от членовете на Комисията по Наредба № 7 за одобряване на нови медицински изделия и помощни средства, който не позволява предварително запознаване с предлаганите изделия (преди заседанието на Комисията) и не допуска отлагане на съответното гласуване дали ще бъдат включени в Списък-спецификацията или не.

2. Организационни проблеми, свързани със действащия Списък-спецификация с помощни средства, приспособления, съоръжения, медицински изделия и ремонтни дейности за хората с увреждания и стойности, които НЗОК ще заплаща

- *Отпадането на еднократното разрешение от лекарските консултативни комисии (ЛКК)/ТЕЛК/НЕЛК за предоставяне на ортопедични обувки при дефинитивни състояния, при последните изменения на Списък-спецификацията с помощни средства, приспособления, съоръжения, медицински изделия и ремонтни дейности за хората с увреждания и стойности, които НЗОК ще заплаща.*

- *Ограничителното тълкуване и прилагане на медицинските условия в Списък-спецификацията с помощни средства, приспособления, съоръжения, медицински изделия и ремонтни дейности за хората с увреждания и стойности, които НЗОК ще заплаща – по отношение на акумулаторните инвалидни колички и други медицински изделия. По този начин към момента се отпускат акумулаторни инвалидни колички – единствено за увреждане на горни и долни крайници (две бедрени ампутации с противопоказания за протезиране и съдова патология), парепареза и/или пареплегия. За други сходни състояния и заболявания, които ограничават подвижността на хората с увреждания и които налагат ползване на акумулаторна инвалидна количка като например множествена склероза и други, подобно изделие не се отпуска.*

3. Неосигурено финансиране от НЗОК на важни за хората с увреждания медицински изделия и помощни средства

- *Невключване на лифтерите и подемните системи за преместване на хора с увреждания в Списък-Спецификацията за помощни средства, приспособления, съоръжения и медицински изделия за хора с увреждания*

(ПСПСМИ) (с определяне на код и наименование на изделието („Лифтер / подемно устройство за преместване на трудно подвижни лица “); медицински показания – лица с тежки двигателни увреждания (спастични тетрапарези, мускулни дистрофии, церебрална парализа, невродегенеративни заболявания и др.); допустими лимитни стойности, съобразени с цените на основните модели, налични на българския пазар).

- Неосигурено финансиране от НЗОК на вътреочните импланти при лечение на катаракта, което засяга неблагоприятно огромна част от населението в напреднала възраст.

- Забавянето при финансиране от държавата на кислородолечението в домашни условия, което застрашава живота на хората с белодробни заболявания.

- Невключване на жизнено важни медицински изделия и помощни средства за хора с епилепсия като например – гривни, които предоставят възможност за предупреждение за предстоящ пристъп; каски за защита на главата в случаи на падане на земята след пристъп и др.

- Липса на финансиране от НЗОК на високотехнологични помощни средства, които в момента се представят по проект „Предоставяне на помощни средства за хората с трайни увреждания“ по Националния план за възстановяване и устойчивост на Република България, финансиран по Механизма за възстановяване и устойчивост на Европейския съюз. Съобразени с потребностите на хората със зрителни увреждания са средствата, включени в Приложение № 5 от списъка с високотехнологични помощни средства:

- Преносимо устройство с изкуствен интелект за хора със зрителни увреждания (незрящи или хора с частично зрение);

- Софтуер за екранни четци за компютърни потребители с увредено зрение (електронни четци);
- Преносим брайлов компютър, с включени екранен четец/екранен увеличител;
- Брайлов дисплей.

4. Неадекватно качество и лимитни стойности на медицинските изделия, помощните средства и съоръженията

- Липса на нормативно изискване доставчиците и сервизните фирми, извършващи ремонт на помощни средства и медицински изделия, да предоставят гаранция за извършените дейности. Това води до некачествени ремонти, липса на отчетност и повтарящи се разходи на публични средства.

5. Други проблеми, свързани с проект „Предоставяне на помощни средства за хората с трайни увреждания

- В предоставените становища от представителите на организациите на и за хората с увреждания е конкретизирано, че при отпускането на помощните средства по проекта не са въведени ясни критерии за оценка на потребностите. Оценяването се извършва без публично оповестени критерии и без гарантиран индивидуален подход.

- Процедурата се характеризира с висока административна тежест, липса на унифицирани указания и различна практика в отделните дирекции.
- Налице са забавяния над 6 месеца при самото предоставяне на медицинските изделия;
- Формализъм при комисиите, които оценяват потребностите, без системно участие на технически и медицински експерти.
- Невъзможност за замяна на предоставените помощни средства в случаите, при които впоследствие е констатирано, че предоставеното изделие не отговаря на нуждите на кандидатстващия по проекта човек с увреждания.
- Липса на система за отчетност и адекватен контрол върху дейностите и за гарантиране на правата и интересите на хората, които са одобрени по проекта.
- Възрастовите ограничения по проекта лишават активни хора с увреждания от възможност да получат необходимата им подкрепа от държавата.

II. ПРЕДЛОЖЕНИЯ ЗА РЕШЕНИЯ

В няколко от писмените становища, които са изпратени от участвалите представители на организации на и за хората с увреждания, са предложени и конкретни решения на поставените проблеми:

- Възможност за членовете на Комисията по Наредба № 7 за предварително получаване на предложенията за нови медицински изделия и помощни средства или за отпадане на вече включени изделия в списъка-спецификацията, което ще позволи адекватна преценка кои от предложенията да бъдат подкрепени.

- Предприемане на действия за предоставяне на лифтерите при децата с тежки двигателни затруднения, с период на подмяна минимум 5 години, както и да се даде възможност за финансиране чрез Националната здравноосигурителна каса, в зависимост от това дали устройството е медицинско изделие или помощно средство по чл. 35 от Закона за хората с увреждания:

1. Минимален гаранционен срок от 6 до 12 месеца след ремонт на помощно средство или медицинско изделие;

2. Издаване на писмен гаранционен документ от сервизната фирма, съдържащ дата, описание на ремонта и срок на гаранция;

3. Санкции и отстраняване на доставчици, които системно извършват некачествени ремонти или отказват гаранционни ангажименти;

4. Водене на регистър на ремонтните дейности от НЗОК, достъпен за контролните органи и пациентските организации;

5. Провеждане на периодичен мониторинг на качеството на ремонтите и изделията.

- По отношение на проект „Предоставяне на помощни средства за хората с трайни увреждания е предложено:

- Разработване на единни национални критерии

- *Регламентиране на точкова система*
- *Въвеждане на задължително експертно участие*
- *Създаване на централизирана електронна платформа*
- *Максимален срок за произнасяне: 60 дни*
- *Право на предварително изслушване*
- *Стандартизирани мотиви за отказ*
- *Годишен публичен отчет*
- *Периодични одити*

V. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

През изминалата година Съветът за наблюдение продължава активно да изпълнява функциите по защита, наблюдение и популяризиране на Конвенцията на ООН за правата на хората с увреждания в България. Предприети са голям брой действия и са изпратени препоръки до ръководителите на отговорните органи, които са описани в настоящия отчет.

Отговорите на компетентните институции показват, че Конвенцията за правата на хората с увреждания и нейните изисквания в значителна степен се възприемат като отправна точка и цел при формирането и изпълнението на политиките на държавата в областта на хората с увреждания, както и че се полагат усилия за осигуряване на правата и интересите на тези уязвими граждани в нашето общество.

Независимо от изложеното, хората с увреждания продължават да се сблъскват със сериозни бариери. Липсват достатъчно мерки и подкрепа в здравеопазването, образователната система, социалните услуги, трудовата заетост и в други сфери, които да са съобразени изцяло с вида и степента на увреждане на конкретния човек с увреждания.

Всички тези нерешени предизвикателства предопределят и последващите приоритети пред Съвета за наблюдение за 2026 г.:

1. Завършване и приемане на Комуникационната стратегия, чиято главна цел е промяна на обществените нагласи към хората с увреждания;
2. Препоръки за разрешение на проблемите, свързани с ограничен достъп на децата с увреждания до подходящо образование в т.ч. да бъдат взети мерки за картотекиране на училищата и детските градини с улеснен

достъп; създаване и поддържане на толерантна среда в училища и детски градини, чрез съвместни дейности и проекти между родители, учители и ученици.

3. Разширяване на обхвата на обектите подложени на мониторинг за достъпна архитектурна среда;

4. Мерки за подпомагане трудовата заетост на хората с увреждания, свързани финансиране на Национална програма „Заетост и обучение на хора с трайни увреждания“; съществуващите предразсъдъци и липса на информация относно възможностите на хората с увреждания сред работодателите.

5. Обсъждане на възможности за провеждане на конференции и лекции във връзка с правата на хората с увреждания и затрудненията при упражняването им. Обсъждане на възможности за подготовка на електронни информационни материали за Конвенцията и нейните изисквания с цел повишаване на общественото съзнание относно правата на хора с увреждания и за изпълнение на чл. 8 от международния акт.

6. Мониторинг на процесите, свързани с мерките, предприети съгласно Плана за изпълнение на заключителните препоръки към Република България, отправени от Комитета на ООН за правата на хората с увреждания (2021-2026) .

VI. ПРИЛОЖЕНИЯ

Приложение 1

ПРОГРАМА ЗА ДЕЙНОСТТА НА СЪВЕТА ЗА НАБЛЮДЕНИЕ ЗА 2026 Г.

Съгласно чл. 16, ал. 1 от Закона за хората с увреждания Съветът за наблюдение работи въз основа на приета от него годишна програма.

Освен като инструмент за планиране, програмата цели да внесе и предвидимост в работата на Съвета, което ще допринесе и за спазването на принципа на публичност в неговата дейност.

В настоящата програма са описани дейностите и събитията, които Съветът за наблюдение /Съвета/ ще изпълнява в рамките на своите правомощия. Програмата обхваща периода: януари 2026 – декември 2026 г.

Както през предходните години, в програмата за 2026 г. отново са включени дейности по основните функции на Съвета като независим орган за мониторинг съгласно чл. 33, ал. 2 от Конвенцията на ООН за правата на хората с увреждания /КПХУ/ – защита, насърчаване и наблюдение на изпълнението на правата по КПХУ.

Акцент в програмата за 2026 г. е повишаване на ефективността на Съвета; популяризиране на неговата дейност; въвеждането на ясни и устойчиви механизми за разясняване на хората с увреждания в България на правата им по Конвенцията за правата на хората с увреждания, а също така и обстоен преглед на предприетите действия от Съвета за наблюдение в изпълнение на предходни Годишни програми, по които няма отговори и/или взети мерки за решаване на поставените проблеми от компетентните органи.

I. Защита, насърчаване и мониторинг на изпълнението на предвидените в КПХУ права на хората с увреждания

1. Защита правата на хората с увреждания.

1.2. Факултативен протокол към КПХУ

Дейности на Съвета – препоръки до ръководителите на отговорните органи за ратифициране на Факултативния протокол

Отговорни членове – всички членове на Съвета

Участващи членове – всички членове на Съвета

Срок: юни 2026 г.

1.2. Медицински изделия, помощни средства и съоръжения

Проблеми:

- Ограничителното тълкуване и прилагане на медицинските условия в Списък-спецификацията с помощни средства, приспособления, съоръжения, медицински изделия и ремонтни дейности за хората с увреждания и стойности, които НЗОК ще заплаща – по отношение на акумулаторните инвалидни колички и други медицински изделия.
- Изменението в Списък-спецификацията с помощни средства, приспособления, съоръжения, медицински изделия и ремонтни дейности за хората с увреждания и стойности, които НЗОК ще заплаща, в резултат на което отпада еднократното разрешение от лекарските консултативни комисии (ЛКК)/ТЕЛК/НЕЛК за предоставяне на ортопедични обувки при дефинитивни състояния.
- Ограничителните възрастови изисквания по проект „Предоставяне на помощни средства за хората с трайни увреждания“ по Националния план за възстановяване и устойчивост на Република България, финансиран по Механизма за възстановяване и устойчивост на Европейския съюз, както и липсата на възможност за промяна на отпуснатите медицински изделия при последващо неотговаряне на потребностите на ползвателя.
- Неадекватните лимитни стойности, до които се финансират медицинските изделия, помощните средства и съоръжения в извънболничната и болничната медицинска помощ;
- Неподходящото качество и експлоатационен срок на медицинските изделия, помощните средства и съоръжения;
- Липса на механизъм за редовно актуализиране и допълване на Списък-спецификацията на НЗОК, който да гарантира, че нови и доказано ефективни медицински изделия и помощни средства могат да бъдат своевременно включвани.

- Невключване на лифтерите и подемните системи за преместване на хора с увреждания в Списък-Спецификацията за помощни средства, приспособления, съоръжения и медицински изделия за хора с увреждания (ПСПСМИ) (с определяне на код и наименование на изделието („Лифтер / подемно устройство за преместване на трудно подвижни лица“); медицински показания – лица с тежки двигателни увреждания (спастични тетрапарези, мускулни дистрофии, церебрална парализа, невродегенеративни заболявания и др.); допустими лимитни стойности, съобразени с цените на основните модели, налични на българския пазар). От съществено значение е да се предвиди възможност за предоставяне на лифтерите при децата с тежки двигателни затруднения, с период на подмяна минимум 5 години, както и да се даде възможност за финансиране чрез Националната здравноосигурителна каса, в зависимост от това дали устройството е медицинско изделие или помощно средство по чл. 35 от Закона за хората с увреждания.

- Липса на нормативно изискване доставчиците и сервизните фирми, извършващи ремонт на помощни средства и медицински изделия, да предоставят гаранция за извършените дейности. Това води до некачествени ремонти, липса на отчетност и повтарящи се разходи на публични средства. Възможни действия за разрешаването на проблема са въвеждането на изискване за:

1. Минимален гаранционен срок от 6 до 12 месеца след ремонт на помощно средство или медицинско изделие;
2. Издаване на писмен гаранционен документ от сервизната фирма, съдържащ дата, описание на ремонта и срок на гаранция;
3. Санкции и отстраняване на доставчици, които системно извършват некачествени ремонти или отказват гаранционни ангажименти;
4. Водене на регистър на ремонтните дейности от НЗОК, достъпен за контролните органи и пациентските организации;
5. Провеждане на периодичен мониторинг на качеството на ремонтите и изделията.

През последните 10 години е налице ускорено развитие на технологиите и използване на нови материали при създаване на съвременните помощни средства, съоръжения и медицински изделия. Българската държава драстично изостава в обновяването и обогатяването на асортиментната гама на подобни изделия предоставяни като държавна подкрепа в процеса на социално приобщаване на хората с увреждания. Необходимо е политиката на НЗОК в областта на помощните средства, приспособления, съоръжения и медицински изделия да бъде генерално преосмислена, тъй като запазването на здравето на хората с увреждания и компенсация на техните

дефицити чрез предоставяне на съвременни технологични изделия води до тяхната пълноценна ресоциализация и увеличаване на шансовете им за трудова заетост.

Дейности на Съвета – препоръки за разрешение на проблемите;

Отговорни членове – всички членове

Участващи членове – всички

Срок: препоръки – февруари 2026

1.3. Медицинска експертиза

Експертните решения от органите на медицинската експертиза са универсален ключ към различни социални придобивки.

Проблеми:

- налице са забавяния в сроковете за произнасяне на органите на медицинската експертиза;
- невъзможност за ползване на съществени социални права в резултат от забавянията и по време на обжалванията на експертните решения;
- липса на единен подход при оценката на трайно намалената работоспособност/вида и степента на увреждане от органите на медицинската експертиза (ТЕЛК и НЕЛК) в отделните комисии и населени места – при едни и същи заболявания, със сходна тежест и здравословно състояние, което води до неравнопоставеност и нарушаване на принципа на еднакво третиране на гражданите;
- непоследователност при определяне на срока на чужда помощ и вида и степента на увреждане (ВСУ) при лица с хронични, прогресиращи или генетични заболявания, при които характерът на увреждането е постоянен или дефинитивен. В някои случаи се издават решения със срок, което поставя пациентите в административна несигурност и ги натоварва с ненужно преосвидетелстване, въпреки че медицинското им състояние не подлежи на подобрене.
- Липса на адекватен анализ на ефективността на извършваните множество промени в системата на медицинската експертиза.

Дейности на Съвета – препоръки за разрешение на проблемите в действащото законодателство и в практиката на органите на медицинската експертиза, в т.ч. чрез:

- Извършване на анализ на ефективността на последните нормативни и организационни промени в ТЕЛК системата.
- Препоръка за включване на специалисти съобразно вида на заболяването или увреждането при формиране на ТЕЛК-комисиите.
- Създаване на механизъм за насочване на медицинските документи към комисии с налична експертиза по конкретното заболяване.
- С цел уеднаквяване на практиката и повишаване на професионалния капацитет – провеждане на обучения и квалификационни семинари за членовете на ТЕЛК; разработване и въвеждане на национални стандартизирани критерии и алгоритми за оценка по отделни заболявания; въвеждане на национален електронен регистър на експертните решения, който позволява проследяване и анализ на различията в практиката; създаване на експертен консултативен съвет към Министерството на здравеопазването или НЕЛК за преглед на спорни случаи и за утвърждаване на медицински стандарти за оценка при редки и генетични заболявания.
- Определяне на безсрочни решения за лица с генетични, прогресиращи, неврологични и редки заболявания, при които няма очаквана медицинска промяна (В тези случаи срокът на чужда помощ също следва да бъде безсрочен, освен ако медицинският специалист не установи настъпило подобрение).

Отговорни членове – всички членове

Участващи членове – всички

Срок: препоръки – април 2026; относно участие в раб. групи и форуми – без определен срок

1.4. Пенсиите за инвалидност в периода на обжалване на експертните решения на ТЕЛК/НЕЛК

Проблеми:

- Спиране на пенсиите за инвалидност от Националния осигурителен институт в случаите, при които НЕЛК отменя и връща експертното решение на ТЕЛК за ново произнасяне;
- При обжалване се отпуска, възобновява и възстановява пенсията за инвалидност, но само до размера на социалната пенсия за старост;
- Срокът, в рамките на който от НОИ се възобновяват плащанията при преосвидетелстването на лицата;

Друг общ проблем в осигурителното законодателство, който пряко рефлектира върху правата на хората с увреждания, е невъзможността за избор на пенсия, която не е най-благоприятна по размер.

Дейности на Съвета – препоръки за разрешение на проблемите;

Отговорни членове – всички членове

Участващи членове – всички

Срок: препоръки – април 2026

1.5. Карти за преференциално паркиране в България/Европейска карта за хора с увреждания и европейска карта за паркиране за хора с увреждания

Проблеми:

- Неправомерно ограничаване на обхвата на правоимащите за издаване на картите за преференциално паркиране по чл. 99а от Закона за движението по пътищата по чл. 99а от Закона за движението по пътищата чрез въвеждане от общинските съвети в страната на допълнителни критерии. По този начин се възпрепятстват значителна част от хората с увреждания в страната да упражняват международно признато право. Не са въведени и единни критерии по отношение възможностите за паркиране на леките автомобили пред дома на заинтересованите граждани, както и не е създаден единен регистър на издадените и валидни карти.

Дейности на Съвета – проверка за съответно прилагане от общините в България на Решение № 6975 от 6.06.2024 г. на ВАС по адм. дело № 1820/2024 г., Седмо отделение, с което е установено, че всички хора, които отговарят на определението за „човек с трайно увреждане“ в Допълнителните разпоредби на Закона за хората с увреждания, имат право на преференциална карта по чл. 99а от Закона за движение по пътищата, а въведените от Столичния общински съвет различни критерии са нищожни.

Проблеми:

- Максимално бързо и адекватно транспониране на Директива (ЕС) 2024/2841 на Европейския парламент и на Съвета от 23 октомври 2024 г. за установяване на европейска карта за хора с увреждания и на европейската карта за паркиране за хора с увреждания и на Директива (ЕС) 2024/2842 на Европейския

парламент и на Съвета от 23 октомври 2024 г. за разширяване на приложното поле на Директива (ЕС) 2024/2841 по отношение на граждани на трети държави, законно пребиваващи в държава членка.

- Въвеждането на европейската карта за хора с увреждания и на европейската карта за паркиране за хора с увреждания не е предвидено в Плана за действие за периода 2025-2026 г. за изпълнение на Националната стратегия за хората с увреждания 2021-2030.

Дейности на Съвета – Проследяване максимално бързо и адекватно транспониране на Директива (ЕС) 2024/2841 и на Директива (ЕС) 2024/2842.

Отговорни членове – всички членове

Участващи членове – всички

Срок: препоръки – декември 2026

1.6. Приобщаващо образование

Приобщаващото образование не се изчерпва с наличието на ресурсен учител или индивидуален план – то изисква пълно включване в учебния процес и социалната среда на класа. Това е особено видимо при учениците с двигателни затруднения, но засяга и деца с други специфични потребности, когато учебната среда не е адаптирана.

Проблеми:

- ограничен достъп на децата с увреждания до подходящо образование;
- липса на достъпна среда за деца със сензорни, физически и ментални увреждания, което е важно условие за качествено образование.

Липсата на архитектурна достъпност и адаптирана организация на обучението води до системна дискриминация, в нарушение на Конвенцията на ООН за правата на хората с увреждания (чл. 24).

- неподходящата организация на учебния процес.

Въпреки въведените нормативни гаранции за приобщаващо образование, на практика децата с увреждания често не могат да участват равнопоставено в учебния процес. Сериозно затруднение е обучението по кабинетната система, при която

часовете по информационни технологии, химия, физика и други предмети се провеждат в специализирани кабинети, разположени на втория или третия етаж на училището. В голяма част от училищата липсват асансьори или подедни устройства, което прави физически невъзможно детето с двигателно увреждане да се придвижи до тези кабинети. Поради изложеното децата с увреждания остават в класната си стая на първия етаж, изолирани от съучениците си по време на часа; след приключване на учебния час, учителят идва за 5–10 минути, за да обясни „накратко“ урока; така детето реално не участва в урока, не извършва опити, не използва техниката и не е част от учебната група. Това не представлява качествено или приобщаващо образование, а формално изпълнение на задълженията без гарантиране на реален достъп и равни възможности.

Дейности на Съвета – препоръки за разрешение на проблемите, в т.ч. да бъдат взети мерки за картотекиране на училищата и детските градини с улеснен достъп; създаване и поддържане на толерантна среда в училища и детски градини, чрез съвместни дейности и проекти между родители, учители и ученици.

Препоръки също така за:

- Задължителна проверка на архитектурната достъпност на училищните сгради от страна на МОН и общините, включително наличие на асансьори, рампи, подедни устройства и достъпни санитарни помещения.
- Осигуряване на средства по програми на МОН и МРРБ за изграждане на достъпна среда във всички училища, в които се обучават деца с увреждания.
- Адаптиране на учебната организация при кабинетната система, като при липса на достъп, съответният предмет да се провежда в достъпна зала на първия етаж, а не детето да бъде оставяно само. Да бъдат осигурени технически средства за дистанционно включване (например видеовръзка в реално време) до изграждането на пълна достъпност.
- Обучение на педагогическите специалисти за работа в приобщаваща среда, така че да се осигури равен достъп до учебно съдържание за всички ученици.
- Въвеждане на мониторинг и отчетност относно реалното участие на децата с увреждания в учебните часове, а не само формално присъствие.

Отговорни членове – всички членове

Участващи членове – всички

Срок: препоръки – декември 2026

1.7. Спорт

Проблеми – липса на подходящи мерки в Националната стратегия за развитие на физическата активност, физическото възпитание, спорта и спортно-туристическата дейност (2023-2034 г.) за насърчаване на спорта сред хората с увреждания; неосигуряване на целево финансиране за адаптиране на спортни бази, закупуване на оборудване и обучение на тренъори за работа с хора с увреждания; прилагането на ограничаващата практика за освобождаване на ученици с увреждания от часовете по физическо възпитание и спорт без осигуряване на алтернативни адаптирани спортни занимания.

Дейности на Съвета – препоръки за разрешение на проблемите; организиране и провеждане на обсъждания с представителите на организации на и за хората с увреждания, които работят по темата, както и с представители на отговорните органи.

Отговорни членове – всички членове

Участващи членове – всички

Срок: препоръки – декември 2026

1.7. Заетост

Проблеми – липса на достатъчно мерки за подпомагане трудовата заетост на хората с увреждания; недостатъчно финансиране на Национална програма „Заетост и обучение на хора с трайни увреждания“; съществуващите предразсъдъци и липса на информация относно възможностите на хората с увреждания сред работодателите.

Дейности на Съвета – препоръки за разрешение на проблемите; организиране и провеждане на обсъждания с представителите на организации на и за хората с увреждания, които работят по темата, както и с представители на отговорните органи.

Отговорни членове – всички членове

Участващи членове – всички

Срок: препоръки – декември 2026

2. Популяризиране и насърчаване на правата по КПХУ.

2.1. Отбелязване на 3 декември

Дейности – организиране на дискусии и събития по въпросите на хората с увреждания с поканени представители на хората с увреждания

Срок: 3 декември 2026 г.

Отговорни членове – всички членове на Съвета

Участващи членове – всички членове на Съвета

Необходими ресурси: зала, подготвени реч и кратки презентации за Съвета, покани, информационни материали

2.2. Популяризиране на дейността на Съвета за наблюдение и на правата по КПХУ

Дейности – Създаване на Фейсбук страница на Съвета за наблюдение, на която да бъдат публикувани всички новини и дейности на Съвета.

Срок: януари 2026 г.

Отговорни членове – КЗД (в качеството ѝ на председателстваща дейността на Съвета администрация през 2026 г.)

Участващи членове – всички членове на Съвета (по отношение предложение за допълнително съдържание)

2.3. Тематични събития във връзка с правата на хората с увреждания

Дейности – обсъждане на възможности за провеждане на конференции и лекции във връзка с правата на хората с увреждания и затрудненията при упражняването им. Обсъждане на възможности за подготовка на електронни информационни материали за Конвенцията и нейните изисквания с цел повишаване на общественото съзнание относно правата на хора с увреждания и за изпълнение на чл. 8 от международния акт

Срок: септември 2026 г.

Отговорни членове – всички членове на Съвета

Участващи членове – всички членове на Съвета

2.4. Участия в различни работни групи и форуми

Дейности – популяризиране на Съвета и КПХУ чрез участия в работни групи и форуми на изпълнителната власт и представителите на гражданското общество.

Срок: до декември 2026 г.

Отговорни членове – всички членове на Съвета

Участващи членове – всички членове

2.5. Работни групи към Съвета за наблюдение по теми/проблеми

Дейности – Създаване на работни групи с представители на хората с увреждания и техните организации към Съвета за наблюдение по теми/проблеми.

Срок: до март 2026 г.

Отговорни членове – всички членове на Съвета

Участващи членове – всички членове

2.6. Комуникационна стратегия на Съвета за наблюдение

Дейности – Създаване на Комуникационна стратегия на Съвета за наблюдение за преодоляване стигматизацията по отношение на хората с увреждания в нашето общество и за промяна на съществуващите стереотипи, предразсъдъци и проблеми с недостъпност на архитектурната среда, които препятстват пълноценната им реализация във всяка сфера на обществения живот.

Основна цел на стратегията е да бъдат изпълнени изискванията на чл. 8 от Конвенцията за повишаване на общественото съзнание относно правата на хората с увреждания и да се променят обществените нагласи към тази уязвима група.

От съществено значение е и да се определят механизмите за предоставяне на информация и за взаимодействие между Съвета и всички ангажирани в осигуряването и защитата на тази уязвима група в България, както и да се предвидят и конкретни мерки и план за изпълнение на Комуникационната стратегия.

Оценяване на архитектурната достъпност на някои обществено значими обекта

Срок: март 2026

Отговорни членове – КЗД, всички членове на Съвета

Участващи членове – КЗД, омбудсман и членове

3. Мониторинг на изпълнението на КПХУ.

3.1. Анализ на достъпността на обществено значими обекти/места

Дейности – Оценяване на архитектурната достъпност на някои обществено значими обекти

Срок: юни 2026

Отговорни членове – всички членове на Съвета

Участващи членове – КЗД, омбудсман и членове

Необходими ресурси: Ще са необходими командировъчни, в случай, че обектите са извън София; експерти, познаващи Наредба № РД02-20-2 на МРРБ, както и конкретни планове при използване на изработените от Съвета за наблюдение индикатори за осъществяване на мониторинг на архитектурната достъпност.

3.2. Подготовка на алтернативен доклад от Съвета за наблюдение относно прилагането на КПХУ от България – във връзка с комбинираните втори, трети и четвърти периодични доклади на страната пред Комитета на ООН за правата на хората с увреждания

Дейности – Съгласно Заключителните препоръки на Комитета на ООН за правата на хората с увреждания България следва да представи своите втори, трети и четвърти периодични доклади за прилагането на международния акт до 23 април 2026 г. Съветът за наблюдение, с оглед нормативните функции, които следва да изпълнява по защита, насърчаване и наблюдение на изпълнението на правата по КПХУ в България, може да се обсъди подготовката на алтернативен доклад.

Срок: април 2026

Отговорни членове – всички членове на Съвета

Участващи членове – КЗД, омбудсман и членове

3.3. Текущо наблюдение на законодателна рамка и политики за хората с увреждания:

1. сроковете и действията за максимално бързо и адекватно транспониране на Директива (ЕС) 2024/2841 на Европейския парламент и на Съвета от 23 октомври 2024 г. за установяване на европейска карта за хора с увреждания и на европейската карта за паркиране за хора с увреждания и на Директива (ЕС) 2024/2842 на Европейския парламент и на Съвета от 23 октомври 2024 г. за разширяване на приложното поле на Директива (ЕС) 2024/2841 по отношение на граждани на трети държави, законно пребиваващи в държава членка.

2. реформата в медицинската експертиза и експертизата на работоспособността;

3. реформиране на АХУ като Държавна агенция за хората с увреждания;

4. реформата в областта на социалните услуги и асистентската помощ, в т.ч. влизането в сила и прилагане на Националната карта на социалните услуги.

Срок: декември 2026

Отговорни членове – всички членове на Съвета

Участващи членове – всички членове

II. Организационен капацитет

Реализиране на организационна дейност и институционално укрепване:

Дейности – редовни заседания, извънредни и публични заседания, популяризиране на дейността на Съвета чрез участия в или организиране на обучителни семинари за държавни институции и представители на НПО, свързани с хората с увреждания, популяризиране по други начини - медии, печатни информационни материали, статии и др.; изграждане на капацитет - осигуряване на ресурси за провеждане на дейността по проучвания, проверки и др.; партньорски инициативи със сходни институции: международна дейност, включване в европейски и др. мрежи на сходни институции.

Срок: януари 2026 – декември 2026 г.

Отговорни членове – всички членове на Съвета

Участващи членове: всички членове

ПРАВИЛНИК ЗА ДЕЙНОСТТА И ОРГАНИЗАЦИЯТА НА РАБОТА НА СЪВЕТА ЗА НАБЛЮДЕНИЕ

Глава първа

ОБЩИ ПОЛОЖЕНИЯ

Чл. 1. С правилника се уреждат дейността и организацията на работа на Съвета за наблюдение, съгласно чл. 15 от Закона за хората с увреждания.

Чл. 2. Съветът за наблюдение, наричан по-нататък „Съвета“, е създаден за осъществяване на функциите по насърчаване, защита и наблюдение на прилагането на Конвенцията за правата на хората с увреждания.

Глава втора

ФУНКЦИИ И ЗАДАЧИ

Чл. 3. Съветът за наблюдение:

1. изготвя становища, препоръки и предложения до отговорните институции за предотвратяване и преустановяване на нарушенията на правата на хората с увреждания;

2. изготвя ежегодни доклади по предприетите действия за прилагането на Конвенцията за правата на хората с увреждания;

3. осъществява периодичен преглед и оценка на националното законодателство, практики и проекти на нормативни актове за съответствие с разпоредбите на Конвенцията за правата на хората с увреждания;

4. осъществява и други дейности, свързани с насърчаване, защита и наблюдение по прилагането на Конвенцията.

Глава трета

СЪСТАВ И РЪКОВОДСТВО

Чл. 5. (1) Съветът за наблюдение се представлява от председател.

(2) Председател на Съвета за наблюдение е представител на институцията, която администрира дейността на Съвета за наблюдение.

(3) Председателят на съвета:

1. представлява съвета пред всички органи и организации;
2. свиква и ръководи заседанията;
3. предлага проекта на дневен ред за заседанията въз основа на внесени предложения;
4. подписва протоколите от заседанията;
5. организира изпълнението на решенията на Съвета и на одобрената годишна програма за изпълнение на функциите по чл. 11 от Закона за хората с увреждания.

(4) При отсъствие на председателя неговите функции се изпълняват от заместник-председател.

(5) Заместник-председател на Съвета за наблюдение е представител на организациите на и за хората с увреждания, избран от тях, на ротационен принцип за срок една година.

Чл. 6. (1) Дейността на Съвета се подпомага от секретар, който е представител на институцията, която администрира дейността на Съвета за наблюдение.

(2) Секретарят на Съвета:

1. осигурява дейността по информационно, административно и организационно - техническо обслужване на съвета;
2. предоставя материалите за заседанията на съвета на хартиен носител или по електронна поща;

3. изготвя протоколите от заседанията на съвета и води отчетност за становищата и решенията на съвета;

4. поддържа и съхранява архива на съвета;

5. осигурява публикуването на необходимата информация за дейността на съвета на интернет страницата на институцията, която администрира дейността на Съвета за наблюдение.

Чл. 7. С решение към съвета могат да се съставят експертни групи или комисии.

Глава четвърта ОРГАНИЗАЦИЯ НА ДЕЙНОСТТА Чл. 8. (1) Съветът провежда редовни заседания най-малко веднъж на три месеца.

(2) Проект на дневен ред за заседанията на съвета се изготвя въз основа на внесени предложения. Предложения може да прави всеки член на съвета с писмен доклад.

(3) Редовно заседание на съвета се свиква чрез покана от председателя на съвета. Поканата се изпраща не по-късно от 10 работни дни преди датата на заседанието от секретаря на съвета по електронната поща на членовете на съвета.

(4) Поканата по ал. 3 съдържа:

1. място, дата и час на заседанието;
2. проект на дневен ред;
3. предложенията по ал. 2.

(5) Не по-късно от 3 работни дни от изпращането на поканата по ал. 3 членовете на съвета могат да правят мотивирани писмени предложения чрез секретаря до председателя на съвета за включването на допълнителни въпроси в проекта на дневен ред за заседанието.

(6) Постъпилите предложения по ал. 5 се изпращат от секретаря до членовете на съвета най-късно на следващия работен ден от изтичане на срока по ал. 5.

(7) Окончателният дневен ред се приема чрез гласуване при започване на заседанието.

(8) Извънредни заседания на съвета се провеждат по мотивирано предложение на председателя на съвета или при писмено мотивирано предложение на една трета от членовете на съвета.

(9) Извънредни заседания на съвета се свикват чрез покана, изпратена не по-късно от 3 работни дни преди откриване на заседанието от секретаря на съвета по електронната поща на членовете на съвета.

(10) Поканата за извънредни заседания съдържа данните по ал. 4. На извънредното заседание се разглеждат само въпросите по предложения дневен ред.

(11) При провеждане на извънредни заседания писмени материали се предоставят най-късно на следващия работен ден от публикуване на поканата.

Чл. 10. (1) Заседанията на съвета са присъствени и неprisъствени.

(2) Присъствените заседания са редовни, ако в тях участват повече от половината от членовете на Съвета за наблюдение.

(3) За присъстващ се счита и член, с който по време на заседанието е установена постоянна гласова или видео връзка по телефон или интернет.

Чл. 11. (1) Заседанията на Съвета се ръководят от председателя на Съвета.

(2) По обсъжданите въпроси Съветът приема решения. За всяко решение се отбелязва броят на гласувалите „за“ , „против“ и „въздържал се“. Когато решението се възлага за изпълнение от членове на Съвета, в текста му се отбелязват отговорните за изпълнението членове, срокът и цялата необходима за изпълнението информация.

(3) Решенията на Съвета за наблюдение се взимат с мнозинство повече от половината от присъстващите членове, като всеки член на съвета има право на един глас.

(4) Членовете могат да поискат изрично да се запишат особени мнения по решенията, с които не са съгласни.

(5) При възможност в края на заседанията се планира и в решенията се отбелязва датата и часът на следващото редовно заседание.

Чл. 12. (1) Неприсъствените заседания на съвета се провеждат по изключение с оглед на получаване на становища от членовете на съвета в спешен порядък, когато обективни обстоятелства налагат това.

(2) За провеждането на неприсъствено заседание членовете на съвета се уведомяват от секретаря на съвета по електронна поща за внесените за разглеждане материали и проекторешения.

(3) Становищата и предложенията заедно с мотиви за гласуване от членовете на съвета се предоставят писмено по електронна поща до секретаря на съвета в срок до 3 работни дни.

(4) Неприсъственото заседание се счита за проведено само ако в рамките на срока по ал. 3, повече от половината членове са изразили писмено по електронната поща своите позиции по предложените проекторешения.

(5) Решенията на неприсъствените заседания се вземат с мнозинство повече от половината от членовете на съвета.

Чл. 13. (1) За всяко заседание на съвета се води протокол, който се подписва от председателя и от секретаря на съвета и съдържа:

1. дата, час и място на провеждане на заседанието;
2. поименен списък на участниците в заседанието на съвета;
3. приетия дневен ред;
4. взетите решения от съвета;
5. информация за всяко проведено гласуване и резултата от него, като се изброяват гласовете „за“ , „против“ и „въздържал се“;

6. основните позиции по обсъжданите въпроси, изразените от участващите в заседанието или изразени по реда на чл. 9, ал. 2;

7. направените в хода на заседанието процедурни предложения, включително за гласуване по процедурен въпрос или по същество.

(2) Протоколите от заседанията и взетите решения от съвета имат поредна и непрекъсната номерация, изготвят се в срок до 10 работни дни от провеждането на заседанието и след подписването им от председателя и от секретаря се изпращат на членовете по електронните им пощи.

(3) Особените мнения при гласуването на решенията се представят в писмена форма в двудневен срок от провеждането на заседанието и са неразделна част от протокола и решението, за което се отнасят.

(4) Протоколите с взетите решения и особените мнения се публикуват на интернет страницата на институцията, която администрира дейността на Съвета за наблюдение.

(5) За всяко присъствено заседание се прави звукозапис, който служи като архив при съставяне на протокола. Звукозаписите на заседанията не се публикуват.

Чл. 14. В заседанията на Съвета за наблюдение могат да бъдат поканени и представители на други институции, организации, независими експерти, работодатели, синдикати и други.

Чл. 15. Омбудсманът и Комисията за защита от дискриминация изпълняват решенията, съгласно принципите на ООН, международните конвенции и действащото национално законодателство.

Глава пета

ГОДИШНА ПРОГРАМА

Чл. 16. (1) В рамките на своята компетентност и съществуващ мандат всички членове на Съвета допринасят колективно за общите цели за насърчаване, защита и наблюдение на Конвенцията.

(2) Съветът работи въз основа на приета от него годишна програма.

(3) Годишната програма включва цели и дейности, насочени към изпълнение на функциите по насърчаване, защита и наблюдение на прилагането на Конвенцията за правата на хората с увреждания.

(4) Програмата съдържа следните елементи:

1. Цели;
2. Дейности за постигане на целите;
3. Участващи членове;
4. Отговорни за изпълнението на дейностите членове;
5. Срок за изпълнение на дейностите.

(5) В програмата не могат да бъдат включени цели и дейности, които ограничават функционирането на институциите на омбудсмана на Република България и на Комисията за защита от дискриминация.

(6) Програмата може да обхваща дейности, които се реализират за период до две години.

(7) Годишната програма може да включва и дейности, които ще бъдат изпълнени от няколко членове заедно или от Съвета за наблюдение като цяло.

Чл. 17. (1) Проектът на програмата се изработва и предлага за обсъждане от институцията, която администрира дейността на Съвета за наблюдение.

(2) Предложение по програмата могат да бъдат правени от всички членове на Съвета.

(3) Програмата се разглежда и приема от Съвета на присъствено заседание при прилагане на разпоредбите на Глава 4.

(4) С решение на съвета при необходимост програмата може да бъде допълвана и изменяна.

(5) Програмата се публикува на интернет страницата на институцията, която администрира дейността на съвета.

Глава шеста

ИЗГОТВЯНЕ НА ГОДИШЕН ДОКЛАД

Чл. 18. (1) Съветът за наблюдение ежегодно представя за сведение в Народното събрание доклад за дейността си. Докладът се представя от председателя на Съвета в срок до 31 май.

(2) В доклада се включват реализираните дейности и постигнатите резултати, както и степента на изпълнение на годишната програма.

(3) В доклада се включват още:

1. случаите, при които намесата на съвета е останала без резултат, и причините за това;

2. зачитането на правата и основните свободи и ефективността на действащото законодателство в областта на правата на хората с увреждания и съответствието му с Конвенцията за правата на хората с увреждания;

3. предложения и препоръки за осъществяване на промени в законодателството;

4. резюме;

5. друга информация, която е необходима за представяне на дейността на съвета.

Чл. 19. (1) Проектът на доклада се изработва и предлага за обсъждане от институцията, която администрира дейността на Съвета за наблюдение не по-късно от 30 април.

(2) Докладът се разглежда и приема от Съвета на присъствено заседание при прилагане на разпоредбите на Глава 4.

(3) Докладът се публикува на интернет страницата на институцията, която администрира дейността на съвета.

Глава седма

ИЗГОТВЯНЕ НА ОБЩИ СТАНОВИЩА, ПРЕПОРЪКИ, ПРЕДЛОЖЕНИЯ, ПЕРИОДИЧЕН ПРЕГЛЕД И ОЦЕНКА НА ЗАКОНОДАТЕЛСТВОТО

Чл. 20. Когато намери за необходимо, съветът изразява становища, прави препоръки и дава предложения за:

1. възстановяване на нарушени права и свободи на гражданите с увреждания;
2. насърчаване и защита на застрашените права и свободи на гражданите с увреждания;
3. отстраняване на причините и условията, които създават предпоставки за нарушения на правата и свободите на хората с увреждания;
4. отстраняване на проявите на лошо администриране и за подобряване на работата на администрацията при обслужване на хората с увреждания.

Чл. 21. (1) В решенията за изпращане на становища, препоръки, предложения се посочват конкретните адресати и срокът за изпълнението на решенията. Проектите на документите се изготвят от институцията, която администрира Съвета за наблюдение.

(2) Окончателният текст се подписва от председателя на съвета и се публикува на интернет страницата на институцията, която администрира дейността на съвета.

(3) Дейността по изпращането на текста до отговорните органи се организира от институцията, която администрира Съвета за наблюдение.

(4) Получаваните отговори на изпратените писма се изпращат сканирани на членовете на съвета от секретаря на електронните им пощи.

(5) Изготвянето на периодичен преглед и оценка на законодателството се извършва по методология за осъществяване на мониторинг, приета от съвета.

(6) В случай на необходимост за обсъждането на проектите на общи становища, препоръки, предложения, периодичните прегледи и оценка на законодателството могат да се провеждат и присъствени заседания по правилата на Глава 4.

Глава осма

АДМИНИСТРИРАНЕ НА СПОРНИ СЛУЧАИ

Чл. 22. В случаите, при които до някой от членовете е адресирана жалба или сигнал в качеството му на член на Съвета за наблюдение, разглеждането на която е извън правомощията му, жалбата или сигналът могат да бъдат препратени по компетентност на съответния член, при спазване на изискванията за защита на личните данни.

Чл. 23. Всички спорни въпроси между членовете на съвета, произлизащи от изпълнението на функциите по насърчаване, защита и наблюдение на прилагането на Конвенцията за правата на хората с увреждания и реализирането на годишната програма, се решават чрез диалог между членовете и при спазване на действащото законодателство.

Чл. 24. Членовете са длъжни да декларират при ситуация, в която са в конфликт на интереси, и да не участват при вземането на решение.

ПРЕХОДНИ И ЗАКЛЮЧИТЕЛНИ РАЗПОРЕДБИ

§ 1. Първата годишна програма включва цели и дейности до декември 2020 г.

§ 2. Правилникът влиза в сила от деня на публикуването му на интернет страницата на институцията, която администрира дейността на Съвета за наблюдение.